
ήθη έθιμα παράδοση: Άγιος Ιωάννης ή Αϊ Γιάννης ή Αγιάννης

" Κλήδονας ή Ριγανός ή Ριζικάρης ή Λαμπαδιάρης ή Λαμπαδάρης ή Φουγγαρίτης ή Φανιστής "

Ποιος ήταν ο Αγιάννης ο Ριγανός ή Κλήδονας; Ήταν ένας ασκητής που διαβιούσε στις όχθες του Ιορδάνη ποταμού και edίδασκε, προϊδέαζε, προετοίμαζε, τον ερχομό του Μεσσία και όσοι πίστευαν σε αυτά που edίδασκε τους εβάπτιζε στα νερά του Ιορδάνη στο όνομα του Μεσσία....γι' αυτό τον ονόμαζαν και βαπτιστή.

Στη διδασκαλία του δεν προϊδέαζε μόνο τον κόσμο που τον πλησίαζε για τον ερχομό του Μεσσία ενός ανθρώπου που θα εστέλετο εξ ουρανού για την σωτηρία των ανθρώπων αλλά εκαυτηρίαζε κάθε κακή πράξη που έκαναν οι άνθρωποι, και ιδιαίτερα εκαυτηρίαζε τη ζωή και τον ασεβή και έκλυτον βίον του βασιλιά Ηρώδη.

Αυτόν τον Ιωάννη, που ασκήτευε στις όχθες του Ιορδάνη και προετοίμαζε τον ερχομό του Μεσσία Χριστού η εκκλησία μας τον κατέταξε στις πρώτες τάξεις των Αγίων και ο λαός του έδωσε πολλά προσωνύμια τον εορτάζει δε πολλές φορές το χρόνο.

- Στις 23 Σεπτεμβρίου γιορτάζει τη σύλληψη του.
- Στις 24 Ιουνίου γιορτάζει τη γέννηση του.
- Στις 7 Ιανουαρίου γιορτάζει τη σύναξη του Ιωάννη.
- Στις 29 Αυγούστου γιορτάζει το θάνατο του διά αποκεφαλισμού.
- Στις 24 Φεβρουαρίου την Α' και Β' εύρεση της τιμίας κάρας του.
- Στις 25 Μαΐου γιορτάζει την Γ' εύρεση της τιμίας κάρας του.

Οι κυριότερες από αυτές τις εορτές, για τους χριστιανούς είναι η Γιορτή της Σύναξης του

Ιωάννη του Προδρόμου η οποία γιορτάζεται στις 7 Ιανουαρίου και την ημέρα αυτή γιορτάζουν όλοι οι Γιάννηδες χριστιανοί - την ονομαστική τους εορτή τους.

Δεύτερη κυριότερη γιορτή του Αγιάννη είναι στις 29 Αυγούστου. Είναι η γιορτή του αποκεφαλισμού, του θανάτου του Ιωάννη. Η εκκλησία την έχει καθιερώσει και ημέρα νηστείας.

Η τρίτη από τις κυριότερες γιορτές του είναι στις 24 Φεβρουαρίου Α' και Β' εύρες της τιμίας κάρας του Αγίου Ιωάννη. Η γιορτή αυτή γιορταζόταν με διάφορες εκδηλώσεις, έθιμα και πανηγύρια στα χωριά και μικροπολιτείες και τούτο γιατί δεν υπήρχαν άλλου είδους διασκεδάσεις.

Η σκλαβιά επλάκωνε τους λαούς 400 περίπου χρόνια και δεν τους έδινε περιθώρια για ελεύθερους πανηγυρισμούς και χαρμόσυνες εκδηλώσεις. Περιοριζόνταν στα έθιμα που οι γιαγιές -βάβες- είχαν επινοήσει και μεταδίδονταν από γενιά σε γενιά.

Για τη γιορτή του Αγιάννη, που γιορτάζει στις 24 Ιουνίου είχαν καθιερώσει και την γιόρταζαν «παραδοσιακά» κατά τόπους, χωριά και πολιτείες, με τοπικές εκδηλώσεις, ανάλογες με τα έθιμα κάθε περιοχής. Δηλαδή είχαν δώσει διάφορα προσωνύμια στη γιορτή σε κάθε χωριό ή σύνολο οικισμών.

Σε άλλη περιοχή (χωριό ή σύνολο χωριών) την γιορτή αυτή την ονόμαζαν ημέρα του Αγιαννιού του «**Ριγανά**». Σε άλλη περιοχή την ονόμαζαν του Αγιαννιού του «**Κλήδονα**», σε άλλη περιοχή την ονόμαζαν γιορτή του Αγιαννιού του «

Ριζικάρη

» και σε άλλη περιοχή την ονόμαζαν γιορτή του Αγιαννιού του «

Λαμπαδιάρη

» ή «

Λαμπαδάρη

» ή «

Φουγγαρίτη

» ή «

Φανιστή

» - άναβαν φωτιές κλπ.

Είχε πολλές ονομασίες, «προσωνύμια». Ο Άγιος Ιωάννης θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τι γινόταν σε όλες αυτές τις εκδηλώσεις και γιατί του έδωσαν όλα αυτά τα προσωνύμια.

Οι γιορτές άρχιζαν το απόγευμα στις 23 Ιουνίου με πρώτη εκδήλωση τον «**Κλήδονα**» ή **Ριζικάρι**

. Όλες οι νέες και οι νέοι, κάθε χωριού, μαζεύονταν αργά το απόγευμα σε ένα γειτονικό μεγάλο σπίτι ή έξω σε μια μεγάλη αυλή, συνήθως κάτω από μια κληματαριά, και διάλεγαν μεταξύ τους και από την παρέα τους ένα παλικάρι που ήταν πιο άξιο, από μεγάλη οικογένεια και να το έλεγαν οπωσδήποτε Γιάννη.

Τον Γιάννη, λοιπόν, αυτόν τον έστελναν με μια μικρή βαρέλα ή ένα χαρανί (μεταλλικός κουβάς) ή ένα κανάτι στη βρύση, ή στο πηγάδι να φέρει «**αμίλητο νερό**».

Θα έπαιρνε το νερό από τη βρύση χωρίς να μιλήσει σε κανένα στο δρόμο που θα συναντούσε όταν πήγαινε στη βρύση, ούτε όταν έπαιρνε το νερό ούτε στο δρόμο όταν θα γύριζε. Γι' αυτό διάλεγαν να είναι σοβαρός, ολιγομίλητος «Γιάννης ο αμίλητος», έτσι το ονόμαζαν... Συνήθως κατά την διαδρομή, από το σπίτι στη βρύση και από τη βρύση στο σπίτι, ακόμη και στη βρύση, ήταν πάρα πολλοί που του έκαναν πειράγματα πολλά, αστεία διάφορα, για να τον κάνουν να μιλήσει. Γι' αυτό διάλεγαν, τον πιο άξιο Γιάννη να είναι πολύ ψύχραιμος και να έχει μεγάλη υπομονή.

Όταν ύστερα από όλους τους βασάνους, κατόρθωνε και έφτανε το αμίλητο νερό στο σπίτι που τον περίμεναν οι κοπελιές με τους νέους της παρέας τους. Έπαιρναν το νερό και το έριχναν σ' ένα μεγάλο καζάνι, ή σε μια βαθιά πήλινη γαβάθα (λεκάνη) που την είχαν ονομάσει «κλήδονα».

Μέσα στον κλήδονα, δηλαδή στο καζάνι ή την γαβάθα με το αμίλητο νερό, έριχναν όλες και όλοι, οι νέες και οι νέοι, από ένα μικρό αντικείμενο που είχα επάνω τους, δαχτυλίδια, σκουλαρίκια, κουμπιά, καρφίτσες διακοσμητικές, νομίσματα, καρύδια, αμύγδαλα κλπ. ρίχνοντας τα μέσα παρακαλούσαν να βγει το ριζικό τους και να παρουσιαστεί στον ύπνο τους. Αφού έριχναν όλα αυτά τα αντικείμενα, τα «**ριζικάρια**

» μέσα στον κλήδονα, σκέπαζαν τη λεκάνη ή το καζάνι, με ένα κόκκινο πανί, μαντήλι ή σεντόνι, και το έβαζαν στη μέση της αυλής ή στο χαγιάτι. Το άφηναν εκεί όλη τη νύχτα για να το βλέπουν τα άστρα και να αποκτήσουν μαγική δύναμη.

Τα ριζικάρια θα επισκέπτονταν κατά τη νύχτα, λέγανε, η μοίρα του καθενός και θα έγραφε επάνω στο κάθε ριζικάρι το μέλλον και το τυχερό τους. Γύρω από τον κλήδονα, οι νέες και οι νέοι άρχιζαν το χορό και τα τραγούδια, οι γερόντισσες τα πειράγματα και καμιά φορά χόρευαν και αυτές με τους νέους μέχρι που άρχιζε να μπαίνει η νύχτα, να «σουρουπώνει».

Τότε άφηναν τον κλήδονα και πήγαιναν στην άκρη της αυλής και συνήθως σε σταυροδρόμι, κοντά στη γειτονιά και άναβαν φωτιές, τις «**φουγγαρίες**» για να κάψουν την παλαιά - περσινή - ρίγανη και τα στεφάνια με τα λουλούδια της πρωτομαγιάς. Όλοι οι παρευρισκόμενοι νέες και νέοι ακόμη και μεσήλικες πηδούσαν πάνω από τη φωτιά, τρεις φορές για να αφήσουν πίσω τις αρρώστιες και ότι άλλο κακό τους βασάνιζε.

Πηδούσαν πάνω από τη φωτιά και φώναζαν δυνατά «πηδάω τη φωτιά τ' Αγιάννη, αρρώστια να μην με πιάνει». Τα τραγούδια και οι χοροί κρατούσαν μέχρι αργά τη νύχτα κι' αν τέλειωναν η ρίγανη και τα φρύγανα έριχναν στη φωτιά ξύλα που είχαν στις αυλές για να κρατάει η φωτιά αναμμένη.

Από τις φωτιές που άναβαν και γινόταν όλη αυτή η γιορτή έδωσαν και το προσωνύμιο στη γιορτή «**Αγιάννης ο Λαμπαδιάρης ή Φουγγαρίτης**». Το πρωί ανήμερα του Αγιάννη, πριν ακόμη «έβγει» ανατείλει ο ήλιος, όλες οι νοικοκυρές έτρεχαν στα χωράφια να μαζέψουν ρίγανη, ένα ή δύο μάτσα.

Την ρίγανη αυτή την έπλεναν στο ποτάμι ή στη βρύση και την πήγαιναν στο σπίτι και την κρεμούσαν σ' ένα σημείο που να φαίνεται επάνω από την πόρτα ή το χαγιάτι για να το βλέπει όποιος πήγαινε στο σπίτι, για να μην το βασκάνει, δηλαδή έδιωχνε την βασκανία.

Πίστευαν επίσης πως η ρίγανη αυτή είχε και θεραπευτικές ιδιότητες σε διάφορα νοσήματα όπως πόνους στην κοιλιά, κρύωμα, πόνους στο αναπνευστικό κλπ. Η ρίγανη αυτή έμενε εκεί κρεμασμένη μέχρι τον επόμενο χρόνο του Αγίου Ιωάννη. Δεν την χρησιμοποιούσαν στα φαγητά, γιατί ήταν άψητη, δηλαδή δεν είχε βγάλει λουλούδι ούτε είχε καρπίσει, δεν είχε ωριμάσει. Τον Αλωνάρη, δηλαδή τον Ιούλιο μάζευαν τη ρίγανη που χρησιμοποιούσαν σαν μυρωδικό στα φαγητά. Το πρωί, επίσης πήγαιναν όλοι στην εκκλησία εάν βέβαια είχε παπά το χωριό γιατί οι παπάδες ήταν λίγοι.

Μετά την εκκλησία όλες οι νέες και οι νέοι που είχαν από το βράδυ ρίξει τα ριζικάρια στο δοχείο του κλήδονα με το αμίλητο νερό μαζεύονταν γύρω από τον κλήδονα και πρόσεχαν να μη λείπει κανένας, έβγαζαν το κόκκινο πανί που είχαν σκεπάσει το δοχείο, έδεναν τα μάτια του νέου, που είχε φέρει το αμίλητο νερό με μια «μεσήνα» (μαντήλι μεταξωτό) για να μην βλέπει. Ο Γιάννης έτσι τυφλοδεμένος, έβαζε το χέρι του μέσα στο δοχείο και έβγαζε ένα - ένα τα ριζικάρια που οι κοπέλες είχαν ρίξει στον κλήδονα.

Βγάζοντας ένα - ένα από μέσα τα ριζικάρια τα γνώριζαν οι άλλοι και το έδιναν σε αυτόν που ανήκε αφιερώνοντας ένα δίστιχο και στο τέλος του έλεγαν «Να ζήσεις πολλά χρόνια».

Στις κοπέλες έλεγαν «Να είσαι και του χρόνου καλά και να είσαι όμορφη και χαρούμενη, να σε πάρει ένας πλούσιος και όμορφος νέος». Τα ίδια περίπου έλεγαν και στο αγόρι, να πάρει μια όμορφη κοπέλα.

Όταν έβγαине και το τελευταίο ριζικάρι όλες οι κοπέλες μπούκωναν το στόμα τους με νερό από τον κλήδονα και έβγαιναν στους δρόμους της γειτονιάς ή κρυφάκουγαν μέσα από το παράθυρο τους ή έβγαιναν στον κήπο του σπιτιού τους για να ακούσουν ανδρικό όνομα.

Το πρώτο όνομα που θα άκουγαν, πίστευαν ότι έτσι θα έλεγαν τον άνδρα που θα παντρεύονταν. Το ίδιο έκαναν και τα αγόρια της παρέας τους. Δεν έλειπαν όμως και τα πονηρά. Ορισμένοι πονηροί εκρύβονταν κοντά στο δρόμο που θα περνούσε η κοπελιά ή ο νέος με το μπουκωμένο στόμα με αμίλητο νερό και όταν την έβλεπαν να περνά φώναζαν ένα παράξενο όνομα

1. Περνούσε λέγαν κάποτε ο γιος ενός παπά με μπουκωμένο το στόμα, ένα πονηρός κρυμμένος, φώναζε δήθεν στην κατσίκα που τραβούσε «άντε μωρή χελώνα κουνήσου». Ο νέος που τ' άκουσε γύρισε στο σπίτι κλαίγοντας και έκανε πολλές μέρες να εβγεί από το σπίτι του.

2. Μια κοπελιά περνούσε από το σπίτι μιας γιαγιάς, άκουσε την εγγονή της να τη φωνάζει: Γιαγιά γιαγιά. Η κοπελιά πικράθηκε πολύ γιατί πίστεψε πως θα μείνει γεροντοκόρη.

Τέτοια και πολλά άλλα γίνονταν κάθε χρόνο την ημέρα του Αγιάννη του Κλήδονα. Η γιορτή όμως δεν τελείωνε εδώ. Οι κοπέλες που είχαν πάρει μέρος στον κλήδονα και τα ριζικάρια

έπαιρναν ένα καθρέπτη κάλυπταν το κεφάλι τους με ένα κόκκινο πανί - μαντήλι και πήγαιναν στο πηγάδι, αν δεν υπήρχε πηγάδι, σε μια μικρή λιμνούλα, ή σε ένα καζάνι γεμάτο νερό, έσκυβαν μέσα στο πηγάδι ή στη λιμνούλα ή στο καζάνι και με κατάλληλες κινήσεις του καθρέπτη έβαζαν τον ήλιο μέσα στο νερό και περίμεναν αρκετές ώρες για να ιδούν στον καθρέπτη το νέο που θα έπαιρναν σύζυγο.

«Μια ισχυριζόταν κάποτε, ότι είδε τον άνδρα που παντρεύτηκε να έρχεται επάνω σε ένα άσπρο άλογο καβάλα, και όταν της τον πήγαν στο σπίτι προξενιό τον γνώρισε αμέσως». Οι άλλες την πείραζαν και την ρωτούσαν ειρωνικά, καλά πως ολόκληρο άλογο χώρεσε στο λάκκο με το νερό, και με τον καβαλάρη γαμπρό;

Μια άλλη έλεγε πως είδε στον καθρέπτη έναν γέροντα με μαγκούρα. Την άλλη ημέρα ο πατέρας της που ήταν πολύ αυστηρός και έπινε και λίγο κρασάκι, της είπε φοβερίζοντας την πως θα τη κτυπήσει με την μαγκούρα του γιατί άργησε να του φτιάξει το τσάι.

Οι γερόντισσες πείραζαν τις κοπέλες για να μάθουν αν είδαν στον ύπνο τους ή στον καθρέπτη κάποιον άνδρα. Μωρή Μαριγώ, ρώτησε μια γιαγιά, την κοπέλα της κόρης της, είδες τίποτε απόψε στον ύπνο σου; Μπας και είδες τον Αλέξη τον ψάλτη, το παλικάρι που έψελνε στην Εκκλησία; Η κοπελιά πονηρή, χωρίς να πολυσκεφτεί απάντησε: Ναι γιαγιά είδα τον παπά με το θυμιατό και θυμιάτιζε πάνω σ' ένα κιβούρι και μέσα κατέβαζαν μια γριά... Μήπως ημπορείς γιαγιά να μου εξηγήσεις αυτό το όνειρο; Η γιαγιά δεν μίλησε, την κοίταξε μ' ένα θυμωμένο βλέμμα, πήρε την μαγκούρα της, την κτύπησε δυο τρεις φορές στα λιθάρια, και έφυγε κουτσαίνοντας και μουρμουρίζοντας...

Πολλά - πάρα πολλά έφτιαχναν και έλεγαν στη γιορτή του Ριγανά και με όλα αυτά περνούσαν τις ημέρες τους οι πιο παλιοί άνθρωποι του χωριού.

Σήμερα σε κανένα χωριό ή συνοικισμό δεν εορτάζουν τον Αγιάνη το ριγανά, ούτε ασχολούνται με τον κλήδωνα και τα ριζικάρια.

Τα χωριά έχουν αδειάσει όλα. Ολίγοι γέροντες έχουν απομείνει και σέρνονται στις αυλές στηριζόμενοι στις μαγκούρες τους. Με το ζόρι τους βγάζεις καμιά κουβέντα για το παρελθόν, τα μάτια τους γεμίζουν δάκρυα και η φωνή τους πνίγεται από το παράπονο.

Οι μορφωτικοί Σύλλογοι των μεγάλων χωριών προσπαθούν να περισώσουν μερικά έθιμα, με εκδηλώσεις τους τα καλοκαίρια που πηγαίνουν στα χωριά της καταγωγής τους, αλλά και αυτοί συναντούσαν μεγάλες δυσκολίες οικονομικές και στην ανταπόκριση των νέων. «Όλες οι εκδηλώσεις τους γίνονται ένα σαββατοκύριακο και μετά; Άντε από την αρχή, μιζέρια, μουγκαμάρα, ερημιά». Αυτά μας έλεγε ο μπαρμπαγιάννης από το Ραφτόπουλο - Μεγαλοχώρι παλαιότερα...

Σουλιμιώ της Αλέκος, συγγραφέας.